

Levelek – válaszok

Tisztelt Szerkesztőség!

Műszaki értelmiségi vagyok, még a negyvenen innen. Az egyik budapesti református gyülekezetbe járok, s érdekelnek a kereszténység aktuális problémái. A Vigilia érdekesebb számain, cikkeit is elolvasom időnként. Most jutott el hozzám a júniusi szám, s annak két cikkére szeretnék reflektálni. Az egyik Békés Gellért tanulmánya a limai dokumentumról, a másik az ezt megelőző (cz) aláírási levél. Amennyire igyekszik Békés Gellért az ökumenikus nézőpontot megkeresni, annyira rosszindulatúan demagóg (cz) levele. Mintha a szerkesztőség valamiféle furcsa egysúlyt keresne e cikkek egymás mellé tételével.

Mert szépek az intelmek a vidéki diákonushoz, de az utalás a református csábításra meglehetősen ronda. A harmincas évek hírhedt páterére emlékeztet, akinek mindenről a protestáns vesztély jutott az eszébe. Ha Önök jobban ismernék a mai magyar református egyház problémáit, nem így írták volna le ezt a levelet. A református lelkészeknek megvan a saját problémájuk az elvallástalanodott százezrekkel, meggyőződés, hogy egyikük sem azt tekintti céljának, hogy szekularizálódott katolikusokat csábítson át más hitre. Ha belelapoznak a Reformátusok Lapja egyik júliusi számába, ott megtalálják például a békési egyházmegye jelentését. Abból kiderül, hogy háromszor több a temetés, mint a keresztelés, s a gyülekezetek egyharmadában egyetlen gyereket sem írtak be a szüleik hitoktatására. S ez az általános helyzetet tükrözi.

A probléma sokkal inkább az, hogy a jószándékú katolikusoknak nem lesz kivel együttműködni az ökumenikus egység megteremtésén, mert a református egyházban erősödik a menekülés a „dicsőséges múltba”, hátrálás a jelen s jövő problémái elől (tisztélet a kivételnek), s ez sündisznóálláshoz vezet. Az Önök levele is ilyen irányba hat, amellett, hogy néhány katolikusnak ellenreformációs kedve támad, ami szintén nem mai tennivaló.

Néhány gondolat Békés Gellért cikkéhez is. Alapvetően korrekt a hozzáállása, próbálja megkeresni a közösen vállalható pontokat. Mindamellett meggyőződés, hogy a dogmák egységesítése (ismerve az emberi természetet) a legnehezebb feladatok egyike. A különböző felekezeti emberek egysége nem valószínű, hogy közös dogmatikában és közös szertartásokban valósul

meg belátható időn belül. Viszont megvalósul bármely percben a közös cselekvésben, amely társunk (társaink) megsegítésére irányul.

Az eukarisztiáról szólva Békés Gellért szerintem *elballgat* két fontos problémát, ami a katolikus gyakorlatban megkérdőjelezhető. Nem ismerem a hivatalos dogmatikát, de a környezetemben található átlagértelmiségi katolikusok szerint:

1. A miséken Jézus keresztáldozata ismétlődik meg minden alkalommal.

2. A pap átváltoztatja az ostyát Jézus testévé. Nem célom a több évszázados polémiát folytatni, de azért két megjegyzést megkockáztatok:

a) Jézus keresztáldozatát *megismételni nem lehet* (l. a Zsidókhoz írt levelet), mert az a történelem adott pontján lezajlott esemény. Viszont az eukarisztiában a hívő ember *odaáldozhatja* magát Jézusnak, s ezáltal erőt nyerhet a saját keresztje hordozására.

b) Csinján kellene bánni az „*átváltoztatás*” szóval. Hiszen Jézus mondott egy mondatot s odaadta a kenyeret tanítványainak. Amikor Jézus testileg ott volt, a kenyeret nem változtathatta át saját testévé (ezzel az erővel sok hasonmását „előállíthatta” volna), itt sokkal inkább a (kenyér+Szentlélek) szétválaszthatatlan isteni valósága, ereje hat már kétezer éve, amikor Jézus szavát megismétli a pap, lezajlik a közösségi étkezés, s részesedünk a kenyér és a bor által Jézus keresztre adott testéből és kiömlött véréből. A lényeg tehát nem a pap cselekvésén van, hanem *Isten cselekvésén*, aki az eukarisztiában isteni erőket adhat a hívő embernek.

Meggyőződésem szerint a katolikus egyháznak is fel kellene adnia a merev álláspontjait ahhoz, hogy az ökumenikus egység létrejöjjön.

S ez áll az apostoli utódlás kérdésére is. Mert azt elhiszem, hogy a hagyományt csak „rendezett módon” lehet továbbadni. De az élő hit nem feltétlenül a hagyományból táplálkozik. A 20. századi egyházak egyik legfőbb gyarlósága épp az, hogy a hagyományra figyelve nem érzékelik a Szentlélek inspiráló, a régi beidegződéseket szétfeszítő erejét. S ha az „*una sancta catholica apostolica ecclesia*” megvalósul, az nem feltétlenül a katolikus egyház mai „rendezett továbbadási” gyakorlata szerint történik majd. *De ehhez Szentleket kell venni az egyházak vezetőinek is. A kézrátétel, sajnos, nem elég! Az egyházak történelme nem bizonyítja hatékony voltukat az ilyen és ehhez hasonló külsődleges jeleknek, akármit is tanítanak róluk az egyházak hivatalos dogmatikái.*

Tisztelettel üdvözlöm a Szerkesztőség tagjait és Békés Gellértet:

B. András

Kedves Barátom,

a Vigilia szerkesztője volt szíves továbbítani üdvözlét és a limai dokumentum magyar visszhangjáról szóló írásomhoz fűzött megjegyzéseit. Köszönöm az üdvözlét és a kérdéshez való „korrekt hozzáállás” elismerését, de még inkább köszönöm megjegyzéseit, mert alkalmat adnak néhány sajnálatosan még mindig fennálló félreértés tisztázására. Vegyük sorra a levelében említetteket.

1. A „dogmák egységesítése” helyett, amit „a legnehezebb feladatok egyikének” tekint, a „közös cselekvést” ajánlja, amely „társaink megsegítésére irányul”. Ez a segítség az evangéliumi főparancsból ered, s valóban hiányos volna minden ökumenikus törekvésünk a közös krisztusi szolgálat nélkül. Az ökumenikus mozgalom evangéliumi szelleméről tanúskodik, hogy nemcsak hittani bizottsága van, ahol a közös tanítás kérdésével foglalkoznak, hanem olyan bizottsága is, ahol a mai társadalom-erkölcsi problémák megoldását keresik és az embertárs, főleg a „harmadik világ” megsegítésére szervezik az egyházak együttműködését (a katolikus egyházét is).

Azt hiszem mégis, hogy egyetértünk abban, hogy nem korlátozhatjuk az egyházak együttműködését a társadalmi jólét síkjára. Krisztus egyháza azoknak a testvéri közösségek, akik hisznek az Ő evangéliumában. S ez nemcsak a testvérek közösségére, hanem a testvéri közösségek közösségére is áll. Hit nélkül nincs egyház, hitbeli egység nélkül pedig nincs egyházi közösség. S a hit nemcsak bizalommal teljes egyéni elfogadása Isten üdvözítő üzenetének; — ennek az üzenetnek tartalma, értelmünkhöz szóló tanítása is van, s az egyházi közösség helyreállítása érdekében elkerülhetetlenül szükséges, hogy legalábbis a gyökér-igazságok kérdésében egységre jussunk. A II. Vatikáni zsinat hitünk igazságainak „rangsoráról” beszél (Unitatis redintegratio, 3. pont), ami arra utal, hogy megkülönböztethetjük hitünk központi igazságait az azokból levezetett származék-igazságoktól. Az évszázados tölgy gyökereiből és törzséből nőnek ki az ágak és a lombok. Az ökumenikus dialógus feladata az, hogy az ágak és lombok sűrűjében megtalálja a kapcsolatot a törzshöz és a gyökerekhez. Jézus nem azért imádkozott a szent vacsorán, hogy tanítványai együtt cselekedjenek jól, hanem azért, hogy az Isten-közösségben maguk is egy közösség legyenek. S kérése nem valami öncélú egyházi egységre irányul, hanem arra, hogy „elhiggye a világ”, hogy Isten nevében Ő üdvözíti az embert. (vö. János 17, 20—23)

2. Az eukarisztiára vonatkozóan azt írja, hogy „a miséken Jézus kereszttáldozata ismétlődik meg minden alkalommal”, s hozzáfűzi, hogy „Jézus kereszttáldozatát megismételni nem lehet, mert az a történelem adott pontján lezajlott esemény”. Ez igaz volna, mint kritika, ha a katolikus tanítás szerint Jézus kereszttáldozatának *fizikai*, vagy egyszerűbben, *testi* megismétléséről volna szó. Tanításunk szerint azonban a jézusi áldozat *szakramentális* értelemben, a szentségi színek által van jelen. Voltaképpen helyesebb volna nem az áldozat „megismétléséről” beszélni, hanem — ahogy az ökumenikus dialógusban ma már általában elfogadott — ha úgy fejeznénk ki a jézusi rendelést, hogy áldozata *szakramentális* értelemben *jelenvalóvá* lesz. (Angol nyelvhasználatban: *becomes present or actual*).

Azt írja: „az eukarisztiában a hívő ember odaáldozhatja magát Jézusnak”. De kérdem: hogyan áldozhatna oda magát Jézusnak, ha Jézus áldozata nem volna jelen? Ha csak személyes hitében áldozza magát Jézusnak, akkor nincs szükség az úrvacsorára. Ha pedig mégiscsak szükség van rá, mert maga Jézus rendelte, s az ő szavai szerint jelen van teste és vére, akkor áldozatul adott testével és vérével jelen van áldozata is.

Egyik hiányossága a szentmisére vonatkozó katolikus hitoktatásunknak kétségkívül az, hogy szinte elszigeteli a pap szerepét az áldozat bemutatásában. Valójában nem úgy kellene mondanunk, hogy a pap „átváltoztatja” az ostyát és a bort, hanem hogy Jézus rendelését követve, mint felszentelt Isten-szolgája, megünnepli híveivel Jézus megváltó áldozatát. Ebben az „emlékvacsorában” (*anamnesis*) kéri a mennyei Atyát, hogy teremtesse Lélkével tegye jelenvalóvá a szentségi színekben Jézus testét és vérét, az ő áldozatát (epiklesis). Ezt a kérést mindig és haladéktalanul teljesíti az Isten, mert a pap miniszteriális szolgálatával nem tesz mást, mint hogy Jézus rendelését teljesíti. Az „átváltoztatás” a teremtes Lélek műve a pap miniszteriális szolgálata által, aki az „emlékvacsorán” elmondja a jézusi rendelés szavait. Ezután a kenyér már nem egyszerűen fizikai értelemben vett kenyér, hanem „az élet kenyere”, s a bor nem fizikai értelemben vett bor, hanem „az üdvösség itala”, s ez egy Isten-akarta titokzatos és gyökeres „átváltozásnak” az eredménye. A görög atyák ennek jelzésére a „metabolé” szót, a skolasztikusok a „transzsubstanciatio” kifejezést használták. De ne feledjük Szent Tamás intését: a hit vég-eredményben nem szavakra irányul, hanem az isteni valóságra. S az eukarisztiát elsősorban nem

azért adta nekünk Jézus, hogy jelen legyen köztünk, hiszen az ő jelenlétének többféle formája van: jelen van az igéjében, jelen van a lelkünkben, a gyermekekben, a szegényekben, stb. Az eukarisztia nem sokszorosítja meg Jézus személyét, hanem a szentségi színekben jelenlétvé teszi Jézus önátadását: amint a kereszten, a szentségben is testét és véré, teljes önmagát adja oda az Atyának a mi üdvösségünkért. Ezzel megteremti annak lehetőségét is, hogy egyesüljünk áldozatával: Jézussal a Lélekben mi is „odaáldozzuk” magunkat az Atyának.

3. Ami az apostoli utódlást illeti, itt csak azt szeretném megemlíteni, hogy ez nemhogy kizárná, hanem inkább feltételezi a Szentlélek működését. Hiszük ugyanis, hogy az egyház

apostoli, mert Jézus első tanítványainak, az apostoloknak hitében és hagyományaiban él ma is. Ez az apostoli folyamatosság nyilván a Szentlélek műve. De a Szentlélek általában látható jelek és intézmények által működik az egyházban — egy társadalmi szervezetben nem is tehetné másként. Nos, az apostoli utódlás voltaképpen nem más, mint az apostoli hagyomány folytonosságának sakramentális jele, őrzője és biztosítója.

Szíves elnézését kérem, hogy hosszúra nyúlt a levelem, de az ilyesmit nehéz röviden elmondani. Kérem, fogadja jószívvel, mint ahogy én is az Ön levelét. Jézus közös szeretetében, őszinte barátsággal üdvözlöm.

Békés Gellért

Prokop Péter hazatért

Századunk első felében, Harsányi Lajos, Sík Sándor, Mécs László és társaik működése nyomán az irodalomban kialakult egy sajátos összetett szó: papköltő. A kifejezést sokféleképpen értelmezték, néhány melléközöngéjét azok sem vállalták szívesen, akiket e névvel illettek.

Prokop Péter papfestő, a kalocsai főegyházmegegye tagja. Magyar templom szöszékét cserélte fel római festőműhelyével. Azóta ecsetjével hirdeti az Igét, képekbe, látomásokba öltözteti az Evangéliumot, a keresztény élet titkait. Maga így vall erről *Fügefám alól* címmel hamarosan megjelenő új könyvében: „A festés számomra életet s halált jelentő, kenyeret kereső mesterségem. Az írás kicsit hengegő kényszerképzetem, hogy magamat kibeszéljem. Papságomtól nem tudnék, s nem is akarnék megszabadulni. Fogságom, előre elrendelt, meghívásos, köteles próféta-ságom.”

Sajátos gondolat- és képzeletvilág az övé, sajátosak és félreismerhetetlenül egyéniek kifejezési formái is. Sík Sándor a magyar költők Isten-élményét vizsgálva realista, immanens misztikáról beszél. A magyar lélek a nyers valóság talaján áll — mondja —, mégis képes a transzcendens Isten megközelítésére. Prokop Péter képei (s egyre bőszesebben mapvilágot látó meditatív szövegei) azonos gondolatvilágból fakadnak. Mélyen hívő keresztény lélek, aki a Krisztus-misztérium igézetében él. De a reneszánsz

nevelkedett képi hagyományoktól erősen eltérő módon fejezi ki látomását, ahogyan igen eredetien önti szóba gondolatait: absztrak és realista, misztikus és nyersen egyszerű, fenséges és triviális egyszerre, képeiben és képeihez fűzött elmélkedéseiben egyaránt.

A művész az elmúlt hónapban töltötte be hetvenedik életévét. Ki hinné el róla a múltó időről? Művészi termékenysége ma is fiatalos lendületű, gondolkodásra készítő írásai egy sokat medítelő ember érett bölcsességét osztják meg velünk.

Néhány éve a — művész hosszú távollét után — hazalátogatott Kalocsa meghívására, hiszen egész gyűjteményre való képet ajándékozott a városnak. Azóta többször megfordult itthon. De látogatásainál is hatékonyabb, intenzívebb művészetének jelenléte. Hiszen bőkezű adakozó: képeiből sokaknak ajándékozott, elsősorban egyházi intézményeknek — aligha léphetünk be akármelyikbe is úgy, hogy valamelyik képe ne nézne szembe velünk. Az idegenben távozott festő mindig hazájának, magyar egyházának szolgált alkotásával.

Születésnapján a kalocsai érsekségen rendeztek számára ünnepséget. Köszöntéséhez a művész saját szavaival csatlakozunk mi is: „Állj csak meg egy pillanatra! Elhiszed-e: számodra, hogy élsz, mindennap ismétlődő csoda.”

(L. L.)